

A baraczházi Capdebo-k a múlt században a szomszéd községekből német földművelő családokat toboroztak, akiknek megművelésre szántóföldet juttattak.

A felvilágosult és kedvelt földesúr a mocsaras völgyben lévő falut a domboldalon lévő Capdebo-féle legelőre telepítette át. Az áttelepítés 6 évig tartott, és egészséges, rendezett falvat eredményezett széles főutcával.

1821-ben épült meg a baraczházi Capdebo kastély. Az emeletes épület szokatlan megoldást mutat, amennyiben körös-körül óriás pillérek és oszlopok tagolják. A súlyos dór oszlopok mögött a földszinten árkádos folyosó vonul végig, felette az emeleten körbefutó tornác helyezkedik el, ahonnan 12 teremnek is beillő nagyságú szoba nyílik. Az alsó soron voltak a kórházi és várószobák, valamint játéktér, kamra, raktár, mosókonyha és pincehelyiségek.

Capdebo Gergely orvos, aki a kastélyt építette, Temes vármegye főorvosa volt, aki szegénysorú betegek részére ingyenes kórházi kezelést is biztosított a házban. A kastélyhoz sétányokkal, padokkal, virág - csoportokkal és klasszikus kőszobrokkal díszített 4 kholdas park tartozott, melynek végében kis szigettel csónakázható tavacska húzódott meg. Vizét a felduzzasztott patak biztosította. A századfordulón teniszpálya létesült.

A magyar kastélyok gyűjteménye című művészettörténeti könyv mint az ország legszebb empire stílusú épületét tartotta nyilván családi fészünkét.

A faluban két kúriánk is volt, a hatalmas verandával épült un. „Sárga - ház” és a vele szemben lévő „Sándor - ház”. Ezek akkor épültek, amikor a kastély, leányági örökösödés révén átmenetileg (1860 - 1890-ig) a Koronghyak birtokába került.

A családuink tulajdonát képező sírkápolnát 1837-ben építették. Az alatta lévő kriptában 44 halottunk nyugszik. A kápolna padsoraiban és az emeleti galérián mintegy 100 hívő fér el.

Itt van eltemetve többek között ittebei és eleméri Kiss Jozefa, a 13 aradi vértanú egyikének, Kiss Ernő altábornagynak a nagynénje, aki baraczházi Capdeboné volt.

A család felmenő ágon dédapámig bezárólag szintiszta örmény família, de János dédapám birdai Termasits Ida személyében délszláv származású, ám magyar nemességű családból hozott magának feleséget.

A kápolna kegyúri templomként is működött a falu katolikus hívei számára, akik németajkúak voltak. A többségben lévő román lakosok részére görögkeleti templom épült.

A múlt század második felében, és a századforduló után családuink közéleti szerepe egyre növekedett. Sorsa mindjobban összefonódott a megye és Temesvár életével. Polgármester, főispán, alispán, kir. tanácsos, táblabíró, főszolgabíró, kir. közjegyző, országgyűlési képviselő, tábornok, árvaszéki vezető, törvényhatósági bizottsági tagok kerültek ki soraiból. A század végén családuink és rokonságunk 13 fővel vett részt a megyei közigazgatásban. Utcát is neveztek el a Capdebo családról.

A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Családuinkat az I. világháború elvesztését követően súlyos anyagi veszteségek érték, és a kisebbségi sorsot is meg kellett ismerniük. Temesvárra először szerb csapatok vonultak be, akik szörnyű fosztogatást rendeztek, őket franciák követték, majd románok, akik aztán végleg ott is maradtak.

A birtokunkra biztató jövő nem várt. 1922-ig jövedelmezett annyit, ami a fivérek megélhetését biztosította, 1923-ban azonban már megtörtént az első kisajátítás, az 500 kholdon felüli részt váltságösszegért elvették.

A fivérek a maradék birtok nagy részének eladását határozták el. Voltak is vevők a gazdag baraczházi sváb gazdák köréből, akik a húszas évek végéig adósságaikat pontosan törlesztették. A befolyt eladási árakból létesített „családi alap” fedezte a közös terheket, azonkívül arra is lehetőséget nyújtott, hogy egyénileg próbálkozzanak vállalkozásokkal.

1923-ban lebontották a háború alatt részleges tűzkárt szenvedett kastélyt, melyre a románok hatalmas adót vetettek ki.

A park helyén konyhakerti növénytermesztés létesült. Az elvett földterületek utáni váltságösszeget a román kormány csak 12 évvel később fizette ki.

A Capdebo család tagjai szinte valamennyien áttelepültek Magyarországra.

* * *

A Sokadalom értelme, ahogyan Novák Ferenc látja

Amint arról lapunk hasábjain beszámoltunk, augusztus 2-án és 3-án a Szamosújvár melletti Kérőfürdőn szervezték meg a két évvel ezelőtt útjára indított, akkori elnevezésén Millenniumi Sokadalom idei rendezvényét, amely mára Erdélyi Sokadalommá változott. A rendezvénysorozat anyagi támogatását a magyar állam biztosította, és a budapesti Honvéd együttes művészeti vezetője, *Novák Ferenc* támogatta. A záró gálán Novák Ferencet kértem meg arra, hogy értékelje az idei Sokadalmat. /.../

- Ezelőtt három évvel Kolozsváron négy gyermek-együttes volt, ma tizennégy hagyományörző gyermekcsoporthoz lépett fel. Ez elképesztő felfutás, nem? És szerintem az a fontos, hogy a gyermekek táncoljanak. Amint Kodály Zoltán mondta, ha valaki megtanul száz népdalt, és tudja a szövegeket, annak az identitásról már nem kell semmit mondani, az tudja, hogy hová tartozik. Ezekből majd mérnök lesz, munkás, orvos, varrónő, bármi, de ez a négy-öt éves élmény egész életében végigkíséri.

- Mi a véleménye a nálunk s főleg a szórványvidékeken tapasztalt népességfogyásról? Van-e jövője az erdélyi magyarságnak?

- Én úgy érzem, hogy igen.

/.../

- Bízunk abban, hogy hat-nyolc év múlva, amikor Románia bekerül az Európai Unióba, itt is megváltozik a gazdasági helyzet, és az emberek már nem fognak Magyarország felé vándorolni. Felvidékről például már nem jönnek annyian, mint Erdélyből, vagy a Vajdaságból. Ott már nem adják fel olyan könnyen a kialakult életmódjukat. A gazdasági helyzetnek kell tehát megváltoznia, és Magyarországnak is elsősorban ezt kellene támogatnia. Fejlődő, virágzó vállalkozásokat kell létrehozni, hogy itt lehessen tartani az embereket.

Köllő Katalin
(Szabadság 2002. augusztus 6.)

* * *

Id. Áján Gergely Gerő

Életút

Az itt következő, túlméretezett önéletrajzzal szándékom egyben korrajzot is adni az eltelt hetven évről azoknak a fiatal magyarörmény képviselőknek, akiket örömmel fedeztem fel a listán. Az indulók közül én többük életrajzát tudom kiegészíteni.

A családi szájhagyományainak és Szongott Kristóf Genealógiájának kutatásai alapján az örmény fejedelmek leszármazottai vagyunk (lásd: 13-ik oldal; nevünk örményül fejedelmet jelent).

Elemi iskoláimat 1939-ben Szamosújváron, az örmény katolikus iskolában kezdtem. Nagyszüleim az akkor még örmény többségű város módos, köztisztelőben álló polgárai voltak. Dédnagyapám Áján Lukács a szamosújvári Kereskedelmi és Hitelbank megalapítója, bankigazgató volt.

A másik dédnagyapám Fekete Lázár nagybirtokos Bihar megyében, Egeresen.

Az Áján család a város kereskedelmi és kulturális életében vezető szerepet vitt. Nevünk a nyersbőrös nagykereskedelemben európai jelentőségű volt.

Az 1940-es évek elején, az erdélyi sorsfordító években éltem át a II. Bécsi döntés előtti időszakot, az erdélyi bevonulást, majd a visszavonulást. Minden után érdeklődő gyerekként mindenhol ott voltam, mindenről tájékozódtam. Mint az első számú Áján unokától, ezt akkoriban természetesnek is vették.

Édesapám, Áján Lukács 1943/44-ben tartalékos tisztként az orosz fronton harcolt. Amikor a Kállay Miklós vezette kormány került hivatalba, már tendencia volt, hogy menteni kellene a magyar életet. Édesapámat, mint négy gyermekes apát leszerelték.

Úgy döntött, hogy áttelepülünk a Bécsi döntés előtti Magyarországra. Frontkatonaként tudta azt, hogy mit jelent egy frontvonal átvonulása.

Egylovas stráfkocsival indultunk el. A kocsin négy gyermek, édesanyánk az ötödikkel áldott állapotban.

Én, mint a legidősebb, ettől kezdve 13 évesen főszereplővé váltam.

Felvonuló és visszavonuló alakulatok, az utakra mért légicsapások, a naponkénti létért való küzdelem nekem akkor egy nagy kalandot jelentett.

Az okos ló Kérő gyógyfürdőtől nem volt hajlandó tovább húzni a szekeret.

"Ez az a ló, amelyik idáig szokta meg a járást!" - mondotta nagybátyánk és kicserélte az engedetlen. A cserelő Gráz mellett, Mitteldorfban tért a nagy legelőkre.